

Valtuustoaloite: Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä köyhille lapsiperheille, valtuutettu Viljo Lehmusketo

Kaupunginhallitus 16.10.2023 § 322

Valmistelija Hallintosuunnittelija Elina Kattilakoski

Valtuutettu Viljo Lehmuskedon valtuustoaloite 28.8.2023:

Aloite ns. HYTE ryhmälle'

Viestimissä kerrotaan miten

Lapsiperheköyhyys on lisääntynyt viime vuosina, kertoo mm. Kela ja muut tilastot.

Suomessa elää noin 150 000 lasta perheessä, jossa tulot ovat enimmillään 60 prosenttia mediaanitulosta eli pienituloisia.

Samaisten tietojen mukaan sekä pienituloisuus ja sen pitkittyminen ovat lähteneet nousuun. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2021 pienituloisia oli 718 700 eli noin 40 000 henkilöä enemmän kuin vuonna 2020. Kokonaan perusturvan varassa oli 241 200 henkilöä, köyhyys- tai syrjäytymisriskissä vuonna 2021 oli 894 000 henkilöä.

Henkilö on köyhyys- tai syrjäytymisriskissä, jos hänen kotitaloutensa on pienituloinen, vajaatyöllinen tai kotitaloudessa esiintyy vakavaa aineellista ja sosiaalista puutetta.

Pienituloisia oli 718 700 henkilöä vuonna 2021 eli 13,2 % Pienituloisuus on suhteellista ja sen raja on Eurostatin määritelmän mukaisesti 60 % mediaanitulosta, mikä tarkoittaa yhden hengen taloudelle noin 1 350 euroa kuukaudessa vuonna.

Raja voidaan asettaa myös puoleen mediaanituloista, joka on OECD:n käyttämä pienituloisuuden raja. Tällöin pienituloisuuden raja oli vuonna 2021 yhden hengen taloudelle noin 1 130 euroa kuukaudessa. Tällä rajalla pienituloisiksi määrittyy 336 500 henkilöä. Tämä on 6,2 % asuntoväestöstä.

Kunta huolehtii hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet ja toimenpiteet asetetaan kunnan strategisessa suunnittelussa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen perustuu tietoon kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä. Siksi kunnassa on seurattava asukkaiden elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä

sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin. Näistä raportoidaan kunnanvaltuustolle vuosittain. ? Kerran valtuustokaudessa laaditaan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, jotka kunnat toimittavat myös hyvinvointialueelle.

Raahen kaupungin strategiassa on Osallisuuden tavoite. Se merkitsee mukanaoloa, vaikuttamista sekä huolenpitoa ja yhteisesti rakennetusta hyvinvoinnista osalliseksi pääsemistä.

Sosiaali- ja terveystalitiikalla tuetaan eri-ikäisten lasten ja aikuisten, naisten ja miesten sekä kieli-, kulttuuri- ja muiden vähemmistö- tai erityisryhmien osallisuutta ja ihmisarvoista elämää. Näihin asioihin vaikutetaan keskeisesti myös työtä, asumista, koulutusta, liikkumista, ympäristöä ja rakentamista koskevilla ratkaisulla. Näillä kaikilla ja myös ns. sektoreilla on myös vaikutusta pientuloisiin.

Viestinten tietojen mukaan uusi hallitus kiristää lähes kaikilta em. ryhmien etuuksia.

Esitämme, että Raahen kaupungin on ryhdyttävä toimiin Pohteen lisäksi uusien paikallisten toimintatavoin. Yhteisvastuullisesti on muodostettava rakenteita, joissa mm. osallisuus, muut kaupungin strategian tavoitteet, kohdistetaan köyhiin ja pienituloisiin ottamalla mukaan mm. eri järjestöt ja toimijat.

Hallintosuunnittelija Elina Kattilakosken vastaus 9.10.2023:

Hyvinvointikertomus ja – suunnitelma ohjaavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä sekä Raahen kaupungissa että Pohteella

Raahen kaupunki on laatinut hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman yhdessä Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän kanssa vuosille 2021-2025. Laajan hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman ollessa voimassa kunta raportoi vuosittainen hyvinvointisuunnitelman etenemisestä kunnanvaltuustolle. Raportointi tapahtuu vuonna 2023 loppuvuoden aikana. Hyvinvointikertomuksen avulla tunnistamme ne asukkaiden hyvinvointiin vaikuttavat asiat, jotka haluamme säilyttää ja joita haluamme muuttaa. Kertomuksen pohjalta nostetaan hyvinvointialueelle hyvinvoinnin parantamisen painopisteet vuosille 2024-2025.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen aloitettua toimintansa 1.1.2023 Raahen kaupunki on osallistunut alueellisen hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman työstämiseen yhteistyössä Pohjois-Pohjanmaan alueen kuntien sekä hyvinvointialueen kesken. Hiljattain julkaistu hyvinvointikertomus löytyy Pohteen sivuilta osoitteesta: Hallinnon keskeiset asiakirjat - Pohde. Hyvinvointisuunnitelma vuosille 2024-2025

valmistuu loppuvuoden 2023 aikana - yhtenä keskeisenä kehittämisteemana suunnitelmassa ovat arjen raha-asiat.

Pohde valmistelee myöskin yhteistyössä kuntien kanssa osallisuus-, vuorovaikutus- ja hyvinvointiohjelman vuosille 2023-2025. Suunnitelmissa on luoda ja ottaa käyttöön yhtenäinen asiakaspalautejärjestelmä asiakaskokemuksen mittaamiseksi v. 2023-2025. Tarkoitus on pilotoida uudenlaisia toimintatapoja nuorten osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseen sosiaalista mediaa ja sähköisiä kanavia hyödyntäen yhteistyössä nuorisovaltuuston kanssa hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti.

Kuntien ja Pohteen yhteistyöryhmät kehittävät asukkaiden arkea

Laki hyvinvointialueesta, Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä Pelastuslaki velvoittavat hyvinvointialuetta tekemään yhteistyötä kuntien, kuntien, järjestöjen ja muiden yhteisöjen kanssa. Yhteistyöryhmät ovat organisaatorajat ylittäviä tiettyihin yhdyspintoihin keskittyviä ryhmiä. Niiden tehtävänä on edistää julkisen, kolmannen sektorin, yksityisen sektorin sekä palveluiden käyttäjien kanssa käytävää vuoropuhelua ja tuloksellista yhteistyötä. Yhteistyöryhmät voivat olla lakisääteisiä (esimerkiksi opiskeluhuollon yhteistyöryhmä ja toimeentulotukiasioiden neuvottelukunta), valtuustoaloitteista syntyneitä (esimerkiksi mielenterveys-, päihde- ja lähisuhdeväkivalta -yhteistyöryhmä) tai muusta tarpeesta nousseita yhteistyöryhmiä (esimerkiksi hyvinvoinnin edistämisen yhteistyöryhmä ja järjestöyhteistyöryhmä). Yhteistyöryhmät nimittää hyvinvointialuejohtaja (hallintosääntö 31 §). Yhteistyöryhmissä on nimettynä eri yhteistyökumppaneiden ja sidosryhmien edustajia, palvelun käyttäjiä sekä Pohteen edustajia. Yhteistyöryhmät kokoontuvat muutaman kuukauden välein. Ryhmien uusi kokoonpano valitaan valtuustokauden alussa, ja tarvittaessa kokoonpanoa päivitetään valtuustokauden aikana.

Pohjois-Pohjanmaalla toimii lukuisia asukkaiden hyvinvointiin liittyviä verkostoja. Verkostot kokoavat yhteen ihmisiä, jotka tekevät samaan aiheeseen liittyvää työtä. Verkostot auttavat heitä tekemään yhteistyötä. Sen ansiosta asukkailla on paremmat mahdollisuudet hyvinvointiin. Joissakin verkostoissa on mukana ammattilaisten lisäksi kokemustoimijoita. He ovat asukkaita, joilla on kokemusta verkoston aiheena olevasta asiasta omassa elämässä. Verkostot ovat avoimia kaikille teemasta kiinnostuneille. Verkostoja toimii muun muassa ehkäisevään päihdetyöhön, väkivalta- ja mielenterveystyöhön, liikuntaneuvontaan, ruokakasvatukseen sekä osallisuuden kehittämiseen liittyen.

Esimerkkejä asukkaiden osallisuuden vahvistamisesta

Asukkaiden osallisuutta kehitetään muun muassa erilaisten kyselyiden avulla, joiden avulla on helppo saada kattavasti tietoa Pohjois-Pohjanmaan alueen asukkaiden hyvinvoinnin tilasta. Näiden kyselyiden vastauksia käytetään myös muun muassa hyvinvointisuunnitelman perustana.

Vuonna 2021 Pohjois-Pohjanmaan asukkaille teetetyssä ”Minun arkeni ja elämäni” -kyselyssä vastaaja arvioi sitä, millainen tilanne hänellä on 17 elämän osa-alueella. Heikoimmat arviot saivat harrastukset, arjen raha-asiat, työ, avun ja palvelujen saanti ja seksuaalinen hyvinvointi. Silti näissä kaikissa 65-69 prosenttia vastaajista koki, että tilanne on hyvä tai erittäin hyvä. Minun arkeni ja elämäni -kyselyssä 2677 asukasta kertoivat, että he kaipaavat elämäänsä muutosta. Heiltä kysyttiin, mitkä ovat 1-3 elämän osa-alueita, joihin vastaaja kaipaa eniten muutosta. Vastaajat toivoivat useimmin isoa muutosta näihin elämän osa-alueisiin: ihmissuhteet, arjen raha-asiat, mielen hyvinvointi ja työ.

Tämän hetkisten suunnitelmien mukaan Pohteelta toteutetaan Minun arkeni ja elämäni – hyvinvointikysely v. 2024 Pohjois-Pohjanmaan asukkaille. Nuorille toteutetaan Zekki – kysely v.2023 ja seurantakysely v.2024. Näiden kyselyiden avulla saamme suoraan asukkailta tietoa heidän arjestaan; siitä mikä on hyvin ja mitä palveluja puolestaan olisi tarpeen kehittää.

Sekä Pohteen että kaupungin ammattilaiset pyrkivät jatkuvasti kehittämään erilaisia tapoja siihen, jotta asukkaat voisivat aidosti vaikuttaa palveluihin. Tästä esimerkkinä kevään ja kesän 2023 aikana toteutettu kilpailu, jonka teemana oli ”Miten voimme vähentää Pohjois-Pohjanmaan asukkaiden yksinäisyyttä ja rahahuolia sekä parantaa asukkaiden mielenterveyttä?” Kilpailu oli avoin kuntien asukkaille ja toimijoille ja siinä etsittiin vaihtoehtoja sekä ideoita toimintaan, jolla parannetaan asukkaiden hyvinvointia vuosina 2024-2025. Parhaat ratkaisut palkitaan 100-2000 euron palkinnolla. Kilpailun vastauksia arvioidaan parhaillaan ja tulokset julkaistaan loppuvuoden 2023 aikana.

Osallisuuden toteutuminen arjessa

Harrastamisen Suomen malli toimii kaikilla Raahen peruskouluille. Toimintamalli mahdollistaa jokaisen ylä- ja peruskoulussa olevan lapsen ja nuoren osallistumisen maksuttomiin harrastuksiin koulupäivän yhteydessä. Harrastustarjonta perustuu lasten ja nuorten toiveisiin. Kuljetusmahdollisuuksia harrastuksesta kotiin on kehitetty juuri tänä syksynä ja näin ollen lisätty rajaseutujen lasten ja nuorten mahdollisuutta osallistua heille mielekkäisiin harrastuksiin. Myös erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten osallistuminen harrastuksiin on turvattu,

mm. mahdollistamalla omaa ohjaajapalvelua tarvitsevien lasten osallistuminen harrastuksiin.

Kouluilla osallisuus toteutuu esimerkiksi oppilaskunnan ja tukioppilastoiminnan kautta. Oppilaskunta ja tukioppilaat kehittävät eri tavoin kouluympäristöstä jokaista oppilasta tukeva ympäristö, esimerkiksi yksinäiset oppilaat huomioiden.

Nuorisopalveluiden toimijat jalkautuvat kouluille ja kouluilta vierailaan nuorisopalveluissa erilaisten tutustumiskäyntien ja ryhmäytysten merkeissä. Nuorisopalveluissa on viikoittain pikkunuokkareita ja liikunnallisia toimintoja 5-6.luokkalaisille keskustan, Pattijoen ja Vihannin alueella, sekä vuoden aikana erilaisia retkiä ja tapahtumia koululaisille. Nuorisopalvelut tekevät myös yhteistyötä seurakunnan sekä 4H:n kanssa. Lisäksi nuorisopalvelut tarjoavat tilojaan maksutta eri nuoriso- ja liikuntayhdistysten käyttöön ja nuorisoyhdistykset voivat hakea nuorisopalveluilta avustuksia toimintaansa.

Nuorten työpajatoiminnan yhtenä työtehtävänä on jakaa hävikkiruokaa kahtena päivänä viikossa. Hävikkiruoka tulee henkilöstöravintola Helgestä ja jako toteutuu, mikäli ruokaa on jäänyt, joten tämä vastaa mm. kohonneeseen ruuan hintaan. Lisäksi nuoriso-ohjaajat ovat jalkautuneet ja tulevat jalkautumaan kaupungille ja nuorten kokoontumispaikoille. Siellä tapahtuvissa kohtaamisissa mainostetaan nuorisopalveluiden toimintaa ja houkutellaan nuoria nuorisopalveluiden maksuttomaan toimintaan mukaan.

Koulunuorisotyö ja erityisnuorisotyö käyvät viikoittain toisen asteen oppilaitoksissa. Oppilaitosten toiveista on toteutettu myös ryhmä Sateenkaari-nuorille ja tulossa on myös yksinäisille nuorille oma ryhmä. Lisäksi nuorisopalvelut tarjoavat syksyisin ryhmän muualta muuttaneille opiskelijoille, jotta he tutustuisivat kaupunkiin sekä saisivat ystäviä. Nuorisopalveluiden ”Omin jaloin toimintamalli” on matalan kynnyksen yksilöohjausta nuorille, joilla on elämässään pulmia, pieniä tai isoja. Nuoriso-ohjaajat antavat nuorille yksilöohjausaikoja, joiden tarkoitus on vahvistaa nuoren käsitystä omasta toiminnastaan ja antaa nuorelle tukea keskustelujen ja tapaamisten aikana tehtävien kautta.

Osallisuuden ja palveluiden kehittäminen vaatii jatkuvaa työtä

Tällä hetkellä lasten ja nuorten tarve mielenterveyspalveluille on hälyyttävän suuri. Sekä lasten että aikuisten mielenterveyspalvelujen järjestäminen Pohjois-Pohjanmaan alueella on prioriteettina kiireellisesti laitettava kuntoon tilanteessa, jossa esim. psykiatrinen avo-osasto suljettiin kesäkuussa ja kriisityöhön rakennetun matalankynnyksen mielenterveyspalveluihin on yli kahden viikon jonot. Mielenterveyden

palvelupolku tulisi rakentaa valmiiksi hyvinvointialueella, niin että potilaalle olisi osoittaa selkeä hoitopolku ja olisi saatavilla psykiatrista osaamista päivystyksestä lähtien. Lisäksi olisi tärkeä kehittää yhteistyötä suun terveydenhuollon kanssa hyvinvoinnin edistämiseksi. Tutkimukset ja käytäntö on näyttänyt, että suunterveydenhuollon laiminlyönti voi olla yhteydessä perheen moninaiisiin ja vakaviin ongelmiin. Palveluiden yhteistyötä kehittämällä voitaisiin päästä ennaltaehkäisevästi perheiden haasteisiin kiinni.

Osallisuuden tapoja on kehitetty viime vuosina, mutta esimerkiksi lapsivaikutusten arviointia sekä lapsibudjetointia olisi tärkeä kehittää edelleen; tästä esimerkkinä lapsivaikutusten arvioinnin kehittäminen lasten asioita ja elinympäristöä koskevissa asioissa.

Raahen kaupungin tuoreesta strategian toimeenpano-ohjelmasta nousee useita tavoitteita vähävaraisten tukemiseen ja osallisuuden kehittämiseen liittyen, muun muassa vähävaraisten perheiden lasten harrastustoiminnan tukeminen rahallisesti. Tätä on toteutettu jo aiempina vuosina ja tällä hetkellä asian järjestämisestä käydään neuvotteluja Pohteen kanssa, koska Pohde pyrkii saamaan tasa-arvoiset palvelut koko Pohteen palvelualueelle. Strategian toimeenpano-ohjelmasta voisi huomioida myös esimerkiksi lapsiparlamentin toiminnan organisoimisen. Lapsiparlamentti pyrkii edistämään kattavasti raahelaisten lasten ja nuorten hyvinvointia ja lisää toiminnallaan lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia.

Lisäksi parhaillaan selvittelemme Kaikukortin käyttöönottoa Raahen kaupunkiin yhteistyössä Pohteen kanssa. Kaikukortin tavoitteena on parantaa taloudellisesti tiukassa tilanteessa olevien ihmisten mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään ja harrastaa taiteen tekemistä. Kaikukortilla kuntalainen voi hankkia maksuttomia pääsylippuja esimerkiksi festivaaleille, museoihin, teatteriin tai konsertteihin. Monilla paikkakunnilla Kaikukortilla voi hankkia pääsylippuja myös liikuntapalveluihin, kuten kuntosaleille ja uimahalleihin ja eri seurojen urheilutapahtumiin.

Paikalliset järjestötoimijat ovat sitoutuneita yhteistyössä muiden paikallisten toimijoiden kanssa kehittämään osallisuutta. Yhteinen tahtotila sekä kaupungin sisällä että yhteistyössä Pohteen kanssa on edistää ja kehittää jatkuvasti osallisuutta, jotta jokainen asukas, lähtökohdistaan huolimatta, pystyisi vaikuttamaan omaan arkeensa sekä hänelle tarjottaviin palveluihin.

Esittelijä

Kaupunginjohtaja Mikkola-Riekkinen Leena

Päätösesitys

Esitetään kaupunginvaltuustolle:

Annetaan valtuustoaloitteeseen hallintosuunnittelija Elina Kattilakosken valmisteleva vastaus.

Todetaan asia aloitteena loppuun käsitellyksi.

Päätös Hyväksyi esityksen.

Kaupunginvaltuusto 30.10.2023 § 119

664/00.01.04/2023

Päätösesitys Kaupunginhallitus esittää kaupunginvaltuustolle:

Annetaan valtuustoaloitteeseen hallintosuunnittelija Elina Kattilakosken valmisteleva vastaus.

Todetaan asia aloitteena loppuun käsitellyksi.

Päätös Hyväksyi esityksen.